
17. Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»: Закон України від 22.05.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 27. – Ст. 181.

18. Проект Закону України «Про неприбуткові організації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.culip.com.ua/dt_cult_zakon1_u.html

19. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.

20. Лист Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 27.07.2004 р. № 3910/11-8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vi-leghas.ua/content/view/2309/36/>

Науковий керівник - Кузнецов С. О., професор кафедри морського та митного права ОНЮА, доцент, кандидат юридичних наук

ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МІЖ ОСНОВНОЮ І ДОЧІРНЬОЮ ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ

*Зося Христина Вадимівна,
студентка 4-го курсу юридичного факультету
Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*

Актуальність теми роботи обумовлена необхідністю, оскільки на території України все більше з'являється крупних компаній, як українського так і зарубіжного походження, які мають дочірні юридичні особи. З їх появою все більше виникає питань відносно правового регулювання їх діяльності, і, зокрема, відповідальності за цю діяльність.

Ключові слова: основна юридична особа; дочірня юридична особа; субсидіарна відповідальність; зловживання правом.

В Україні до прийняття Господарського кодексу України (далі - ГК) законодавство і судова практика виходили з розмежування відповідальності юридичної особи та її засновників. Ч. 1 та 3 ст. 96 Цивільного кодексу України (далі - ЦК) сприйняте загальне правило самостійної відповідальності юридичної особи за своїми зобов'язаннями. Однак, передбачається, що законом та установчими документами юридичної особи можуть встановлюватися винятки.

У ГК України зроблено спробу регламентувати такі винятки стосовно контролюючого товариства. Так, ч. 6 ст. 126 ГК України передбачає: якщо корпоративне підприємство через дії або бездіяльність холдингової компанії виявиться неплатоспроможним та визнається банкрутом, то холдингова компанія несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями корпоративного підприємства. [1]

Таким чином, потенційно були встановлені три види відповідальності основної юридичної особи:

- відшкодування збитків дочірній юридичній особі;
- солідарна відповідальність разом із дочірньою юридичною особою за її зобов'язаннями;
- субсидіарна відповідальність за її зобов'язаннями. [2; 27]

Субсидіарна відповідальність у даному випадку настає за наявності таких підстав: недостатність майна основного боржника, “неналежні” дії додаткового боржника і вина додаткового боржника.

Слід зазначити, що в українському законодавстві відшкодування таких збитків проводиться лише дочірньому підприємству, над яким здійснюється прямий контроль (на підставі переважної участі в статутному капіталі або органах управління товариства ч. 3 ст. 126 ГК України). Однак випадки непрямого контролю (коли, наприклад, на підставі договору про підпорядкування встановлюється контроль над господарюючим суб'єктом і підприємства перетворюються на холдингову компанію та дочірнє підприємство, відповідно, ст. 126 ГК України не передбачає. Проблема такої відповідальності вже порушувалася в українській юридичній літературі [4; 30].

У зв'язку з цим, деякими авторами запропоновано до ч. 3 ст. 126 ГК України додати таке: «Відносини контролю-підпорядкування можуть бути встановлені в судовому порядку, якщо між асоційованими підприємствами фактично виникли відносини контролю-підпорядкування». Це дасть змогу в судовому порядку захистити інтереси підприємств, які, наприклад, на підставі договору фактично перетворилися на дочірні. Питання про відшкодування збитків, зумовлених непрямим контролем, є швидше риторичним, оскільки вирішити його за законодавством повинен контролюючий суб'єкт [3; 11].

З прийняттям змін до ГК основна юридична особа не несе відповідальність за боргами дочірнього підприємства - лише холдингова компанія за корпоративне підприємство.

Що стосується зловживання правом при відповідальності між основною та дочірньою юридичними особами, то більшість авторів вважає, що не можна обмежувати випадки зловживання правом лише правопорушеннями, оскільки правопорушення – це лише порушення прав чи неналежне виконання обов'язків, які прямо передбачені законодавством. Проте існує ряд можливостей, які прямо не передбачені законодавством, але йому не суперечать – охоронювані законом інтереси. Їх наявність пов'язана з одним із основних принципів цивільного права: все, що не заборонено, є дозволено. І при здійсненні прав особи повинні утримуватися від порушення не лише прав, а й охоронюваних законом інтересів інших осіб [2; 29].

Таким чином, зловживання правом слід визначити як дії особи по нерозумному і не добросовісному здійсненню права, а також на шкоду інтересам інших осіб.

Потрібно також з'ясувати необхідність наявності вини у діях основного товариства для притягання його до субсидіарної відповідальності. У науці практично всі теорії юридичної відповідальності базуються на двох альтернативних принципах: принципі вини або принципі заподіяння. У законодавстві України (ч. 1 ст. 614 ЦК) закладений принцип відповідальності за вину з винятком: “Особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом.” [2; 29]

Таким чином, оскільки зловживання правом полягає у неналежному використанні суб'єктивного права – з метою завдати шкоду іншим особам, то відсутність вини (і, відповідно, відсутність такої мети) повинна виключати відповідальність за зловживання правом. При цьому вина основної організації полягає у тому, що вона неналежно використала своє право на управління, спонукаючи до дії дочірнє товариство, якщо вона знала або за усіх обставин повинна була знати, що в результаті вчинення таких дій дочірнє товариство понесе збитки.

Виходячи з зазначеного, ГК доцільно було б доповнити такою нормою: основна юридична особа вважається винною, якщо вона при здійсненні управління діяльністю дочірньої юридичної особи знала або повинна була знати, що цим завдасть шкоду дочірній юридичній особі.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст.144.
2. Бейцун І. Проблема цивільно-правової відповідальності у відносинах між основною та дочірньою юридичними особами. // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 1. – С. 26-30.
3. Винник О. Правовое положение хозяйственных организаций: пути усовершенствования законодательства // Підприємництво, господарство і право. – 1997. — № 1. – С.11.
4. Хахуліна Ю. Афілійованість у господарських правовідносинах: виникнення та наслідки // Правничий часопис Донецького університету. – 2003. — № 2. — С. 30–31.

Науковий керівник - Лукач І.В., к. юрид. н., асис. КНУ ім. ТарасаШевченка

ЩОДО ДЕЯКИХ АСПЕКТІВ ОСКАРЖЕННЯ УХВАЛИ ГОСПОДАРЬСЬКОГО СУДУ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

*Іванюта Наталія,
асистент кафедри господарського,
цивільного та трудового права
Маріупольського державного гуманітарного університету*

Відповідно до статей 66 та 67 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), господарський суд має право вжити заходів до забезпечення позову. Забезпечення позову допускається в будь-якій стадії провадження у справі, якщо нежиття таких заходів може утруднити чи унеможливити виконання рішення господарського суду. Про забезпечення позову вноситься ухвала. Ухвалу про забезпечення позову можна оскаржити [2].

Порядок оскарження ухвал місцевого господарського суду встановлений статтями 106 та 111¹³ ГПК України. Відповідно до ст. 106 ГПК України ухвали місцевого господарського суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку у випадках, передбачених цим Кодексом та Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», а відповідно зі ст.111¹³-ухвали місцевого або апеляційного господарського суду можуть бути оскаржені у касаційному порядку у випадках, передбачених цим Кодексом та Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» .

Оскаржену в апеляційному порядку ухвалу можна надалі оскаржити в касаційному порядку. Таким чином, законодавством передбачено дворівневу систему відновлення законності у разі судової помилки.

Треба зазначити, що якщо метою оскарження такої ухвали є відновлення законності, а не затягування розгляду справи, то її варто оскаржувати одразу ж у касаційному порядку, тобто безпосередньо до Вишого господарського суду України (ВГСУ). Таку схему оскарження можна аргументувати тим, що апеляційне оскарження через об'єктивні та суб'єктивні причини може призвести до відновлення законності через значно більший проміжок часу, ніж касаційне.

Тому, не згодний із постановою апеляційної інстанції за наслідками розгляду скарги на ухвалу місцевого господарського суду будь-який учасник процесу